

821.161.2

С 43

СКЛАДАНКА.

Ціна 20 сот.

За попереднім надісланем грошей

В Товаристві „Просвіта“ у Львові (Ринок ч. 10.) можна дістати:

I. Книжки для народу.

29. Старий Ефрем, Н. Устияновича	20 сот.
32. Роскази про небо і землю	24 "
33, 34. Роскази про сили природи, ч. I. і II. по	20 "
36. Оповіданє о житю св. Бориса і Гліба	20 "
37. Житє Т. Шевченка	28 "
38. Повістки для дітей	30 "
39. Що то таке провізорія?	16 "
51. Зьвірята шкідливі і пожиточні	40 "
55. На досвітках	24 "
64. Лен і коноплі	28 "
67. Житє св. великомученика і лікаря Пантелеймона	20 "
71. Про живоплоти і ліси	20 "
75. Вен'ямін Франклін	12 "
89. Дрібна птиця господарска	20 "
122. Серед ледового моря. В. Чайченка	30 "
132. Іван Котляревский. В. Чайченка	20 "
145. З житя Якова Кука, розказав К. Селецкий	20 "
147. Фінляндія і Сахара, В. Чайченка	24 "
151. Про холеру	12 "
159—160. Про книги ґрунтові	60 "
161. Маркіян Шашкевич	20 "
167. Ганс Едеде	20 "
168. З Маркіянової спадщини	30 "
169—170. Про каси позичкові і щадниці	30 "
183. Про ґрунтовий катастер	10 "
208—209. Як ходити коло хорих	50 "
210. Новий процес цивільний	40 "
211. О нових податках особистих	40 "
214. Добра порада	12 "
215—216. У пятьдесяту річницю знесення панщини	50 "
217—218. Образ тьми і світла	40 "
219—220. Про обірники і иньші наводи	40 "
221—222. Сотні роковини народного письменства	32 "
223. Богдан Хмельницький. Часть II.	24 "
232—233. Приписи для оглядачів худоби і мяса	40 "
234—235. Богдан Хмельницький, ч. III.	50 "
240. Спілки для ошадности і пожиток	40 "
241. Ярема. Оповіданє з запорожского житя	25 "
242. Ради і перестороги для хліборобів	25 "
243—244. Книжка приказок	40 "
246—247. Юр. Федькович. Фармазони і поеви	40 "
251—252. Русь-Україна і Московщина	60 "
253. Про житє і діяльність Олександра Кониського	25 "
255—256. Як чоловік бере ся в природоу	70 "
257. Під морськими хвилями	20 "
258. Громадський суд	20 "
259. Старохристиянські легенди	20 "
262. Вибір Декламаций	50 "
264—265. Історія Московщини	60 "

109

ВКЛАДЖКА.

ДЕЩО З ЖИТЯ МУРАВЛІВ

Вол. Гериновича.

ХАРИТЯ

Мих. Коцюбинського.

ПРИГОДА ДИОНИЗИЯ СИРАКУЗКОГО

Григ. Коваленка.

507864

Коштом і заходом Товариства „Просьвіта“ культури

«Дніпровські міські публічні бібліотеки»
Дніпровської міської ради
(КЗК «ДМПБ» ДМР)

ЛЬВІВ, 1907.

З друкарні Наукового Товариства ім. Шевченка
під зарядом К. Беднарского.

ДАРУНОК

В. Пилипенко

Дещо з життя муравлів.

Товариске життя муравлів є так займаюче, що варто послухати слів учених про їх зносини між собою і чужими. Знаємо всі, що муравлі виконують усі роботи спільно: будують гнізда, збирають запаси живності і т. п. Однак о много цікавіше є життя і зносини муравлів до інших комах або хоть би й до самих муравлів, але іншої породи. Бувають часом гнізда, де побіч себе живе кілька родів муравлів. Такі гнізда звуться мішані. Відносини тих муравлів можуть бути вельми різні: можуть відносити ся до себе цілком обоятно, хотя мешкають разом, та немагають собі в нічім спільно, але й не шкодять одні другим. Але може бути й так: одні є в повній залежности від других так, що оден рід є галапасом другого, користає з запасів живності, які нагромадив оден рід, не приносить нічого до спільного шніхліра, словом, живить ся коштом праці свого ближнього. Буває і так, що одні муравлі вступають до борби проти своїх непокликаних господарів.

В деяких случаях буває так, що одна порода муравлів є невільником другої породи. Невільники

сповнюють усяку працю в муравлищі, usługують своїм панам, приносять їм їду і пите а навіть і кормлять їх.

Такі вельми цікаві зносини муравлів дали привід до сего, що природознавці почали звертати на них бачнійшу увагу та розсліджувати ближше їх взаємини. Американець Велер найшов у однім муравлищі дві породи муравлів. Один рід звав ся мірміка, другий лептоторакс. Ціле гніздо казав згаданий учений видобути обережно та умістив єго в скринці о скляних стінах, через які міг докладно слідити все, що діялося в середині скляної посудини.

Першою роботою муравлів у новій оселі було забезпечити своє потомство. Личинки, із яких родять ся молоді, почали вони переносити в безпечні місця.

Кожда порода муравлів занимала ся при тім передовсім своїм потомством; однак лучало ся нераз, що муравель одної породи носив личинку другої породи. Велер замічає при тім, що така спільна поміч та ратованє обох пород була дуже рідка.

Коли муравлі перенесли потомство в безпечне місце, забрали ся до другої роботи, а то до уладженя коритарів та хідників у землі. В тих хідниках поселили ся сейчас муравлі одної породи.

Недалеко гнізда умістив Велер дещо води та солодконого сиропу¹⁾. Робітницї-муравлі мірміка окружили сейчас сироп та повідомили об тім своїх товаришів, однак лиш своєї породи, а сї почали приходити та забирати сї ласощі. Сиропом наповняли вони свої воля, йшли до гнізда та годували товаришів, які сиділи в гнізді.

¹⁾ сироп се густа теч з розпущеного цукру і овочего соку.

Се переношене сиропу дало Велєрови добру нагоду переконати ся про спільні взаємини обох родів муравлїв.

Скоро тільки муравель породи лептоторакс спостеріг, як муравлї мірміка кормлять своїх товаришів, зблизив ся до одної мурашки, яка несла сироп для подїлу так солодкої добичі. Він виліз мурашці на плечі та почав облизувати карк. Муравлеви мірміка знать подобали ся пестощі мурашки лептоторакс, бо приймав їх з певною приятністю. Тимчасом лептоторакс облизувала щоки і лиця мірміки доти, доки вона не випустила краплини солодкого сиропу із писка. На вид упавшої краплинки злізла з плечий сейчас мурашка лептоторакс і проковтнула з великим вдоволенєм каплю солодкого плинну; опісля найшла другу мурашку, яка несла сироп до гнізда, та зробила з нею те саме, що з попередною.

Велєр з великою цікавостію слїдив се явище та переконав ся, що всі робітницї лептотораксів, як довідали ся о сиропі, поступали так само і всі вони діставали каплю солодкої течі за лизанє по щоках та лиці. Одна із комашок вилізла навіть до кутика, де муравель мірміка був зайнятий живленєм личинок, влізала на плечі по черзі всім комашкам, за що діставала від кожної каплю солодкого сиропу.

Одно явище впало Велєрови в очи а іменно, що через цілий час свого слїдження не видїв він, щоби муравлї рода лептотораксів жили ся самотійно; вони ніколи не йшли до місця, де находив ся сироп, хотя могли до него дістати ся так само легко, як мурашки рода мірміка; жили ся лише тим, що приносили тамті; діяло ся се навіть тоді, коли гніздо було ціл-

ком упорядковане так, що лептоторакси не мали ніяких занять.

Поселяються вони не в глибині гнізда, лиш на коритарах або у входах до муравлищ. Роблять се на то, аби могли ліпше упильнувати мурашок рода мірміка та стягнути з них відповідну частину для себе. Бачимо, що сповняють вони задачу акцизового уряду, лише з тою різницею, що забирають більше і лише для себе.

Самців і королевої ніколи не зачіпають мурашки лептоторакси і то не тому, що шанують королеву або боять ся самців, але тому, що ні самці, ні королева не збирають самі корму, але живлять ся тим, що дістануть від робітниць, які займають ся лише доставою корму. Об тім мусять добре знати муравлі породи лептотораксів і тому поводять ся зовсім обоятно супроти самців. Муравлі лептоторакси займають осібну частину гнізда породи мірміка.

Відвідин не люблять; а коли случайно мурашка одної породи зайде до другої, тоді старають ся її чимскорше відпровадити поза область своєї оселі. До взаємної борби майже ніколи не приходить і відносини панують доволі добрі. Муравлі породи мірміка визначають ся сильною будовою; тому то могли би винищити дерунів породи лептотораксів; однак із своєї сили не користають вони ніколи, а поводять ся мирно.

Буває однак таке, що в часах великої спеки впадають вони в велике роздраження і при тім починають бурити ту частину гнізда, де мешкає рід лептотораксів. В такі хвилі не ставлять їм ніякого опору ніжні та безсильні комахки; старають ся їх успокоїти та усунути із гнізда, а коли то не вдасть ся, то лишают

їм волю, почім беруть ся до направи винищених частин оселї.

Як бачимо з того, що ми сказали, так робота, як і всі овочі не припадають по заслугі. Одна сторона робить, друга тягне з неї зиски, наражує її на недостаточне кормленє молодих та на лихе виживленє самих себе.

В. Геринович.

ХАРИТЯ.

Оповіданє

Михайла Коцюбинського.

I.

В печі падав огонь і червоним язиком лизав челюсти. В маленькій хаті на постелі лежала слаба жінка й стогнала. Се Харитина мати. Шість тижнів минуло, як помер єї чоловік, і від тоді бідна вдова тужить та слабує, а отсе вже другий день і зовсім злягла. Злягла саме в жнива, в горячий час, коли всі, хто вмів жати, подались на ниву збирати на зиму хліб. І вдовине жито поспіло, та нема кому єго жати: сишло ся пристигле зерно на землю, а вдова лежить недужа: тяжка слабість спутала руки і ноги, прикувала до постелі... Лежить бідна мати Харитина та беть ся з думками...

Рипнули двері.

— То ти, Харитю? — почув ся млявий голос слабої.

— Я, мамо!

З дверей виткнулось спершу ведро, до половини виповнене водою, далі русява головка дівчини, нахи-

лена на бік, до ведра, а далі права рука, піднята трохи до гори. В хату увійшла Харитя і поставила коло печі ведро. Їй було вісім років. Десь дуже важким видалось Хариті те ведро з водою, бо, поставивши его на землю, хвилинку стояла нерухомо, спершись на припічок і важко дихаючи. Ліва рука від незвичайної ваги зомліла, і Харитя не могла її зігнути. Але се було одну хвилину. В другій — метнулась Харитя до мисника, легесенько, мов коза, стрибнула на лаву, зняла з полиці горщик і поставила его коло ведра.

— Що ти робиш, доню? — поспитала мати.

— Вечерю варити-му*) — мамо.

Слаба тільки зітхнула.

А Харитя й справді заходилась коло вечері. Змила в мисчині жменьку пшона, вкинула щіпку соли та зо дві чи зо три бараболі, налила в горщик води і приставила его до огню. Любо було глянути на її дрібненькі, запечені на сонці рученята, що жваво бігали від одної роботи до другої. Великі сиві очі зпід довгих чорних вій дивились пильно, розумно. Смугляве личенько розчервонілось, повні уста розтулились, — вся її увага була звернена на роботу. Вона забула навіть і за нові червоні стяжки, що двічі обмотували її русяву, аж білу голову. Стяжки ті були її радість, її гордощі. Отсе третій день, як хрестна мати подарувала їй ті стяжки, а Харитя й доси не натішить ся ними.

Мати стиха вастогнала.

Харитя стрепенулась і підбігла до ліжка.

*) му = буду.

— Чого ви, матінко? Може водиці холодної? Що у вас болить? — ластівкою припадала вона коло недужої.

— Ох, дитино моя люба! Все в мене болить: руки болять, ноги болять, голови не зведу. От, може вмиру, на кого-ж я тебе лишу, сиротину нещасну?.. Хто тебе догляне, вигодує?

Харитя почула, що її маленьке серце заболіло, наче хто здавив его в жмени; сльози затремтіли на її довгих віях. Вона припала матері до рук і почала їх цілувати.

— Що ми робити-мем, доню? От довелось мені злягти саме в жнива... Хліб стоїть у полі невижатий, осипаєть ся... І вже не знаю, як мені бідній, недужій, запобігти лихови... Як не зберем хліба — загинемо з голоду зимою!.. Ох, Боже мій, Боже!

— Не журіть ся, мамо! не плачте! Аджеж Бог добрий, мамо! Бог допоможе вам одужати, допоможе вам хліб вібрати... Правда, мамо?... правда?...

II.

Поки Харитя говорила ті слова, в біленькій головці її промайнула думка: як то нема кому жати? А вона що-ж робити-ме? ще торік ходила вона з мамою на ниву, бачила, як мати жне, ба, сама брала серп і жала! Аджеж вона багато-б нажала, якби мати не сварила за скалічений палець! Але торік вона була ще маленька, маленькими рученятами не могла вдержати серпа, а тепер вона вже виросла, набрала сили, і руки побільшали. Харитя глянула на свої руки. Адже сими рученятами вона принесла

з річки пів ведра води, хоч яке воно важке, те ведро! Завтра, іно розвиднить ся, встане Харитя, нагодує маму, візьме серп і піjde в поле. А вже як буде жати, як буде жати! І не розігнеть ся! І уявилась Хариті вижата нива, а на ній стоять полукипки і блищать проти сонця, як золоті. І сама Харитя стоїть на поли, дивить ся на свою працю і думає, якби звезти хліб у стодолу. От що вона зробить: піде до хрестного батька, обійме его рученьками за шию і скаже: „Тату мій любий та милий! Я вже вам бавити-му маленького Андрійка, буду ему за няньку, тільки звезіть наш хліб та складіть у стодолу!“ Він добрий батько хрестний, він єї послухає, звезе хліб. А як же зрадїє мати, коли Харитя прийде до неї й скаже: „А бачте, матусю кохана, а я-ж вам не казала, що Бог поможе нам зібрати хліб? Увесь хліб у стодолі!“ Мати з радощів очунає, пригорне доню до серця, поцілує і знов жити-муть вони веселі та щасливі і не згинуть зимою з голоду...

В печі щось бухнуло, зашипіло; засичало.

То збігала кулеша.

Борзо кинулась Харитя до печі, відставила горщик, доглянула страву і насипала в поливану миску горячої кулеші. Мати виїла ложок зо дві та й поклала ложку. Страва здалась їй несмачною, противною. Харитя їла чи не їла, швиденько помила посуду, поскладала на мисник, засунула сїнешні двері і стала навколїшки перед образами молити ся Богу. Вона складала ручки, хрестилась, зітхала та здіймала очі до гори і дивилась пильно на образ, де був намальований Бог-Отець. Вона вірила, що Господь любить дітей і не дасть їх на погубу. Адже не дурно тримає він у руці золоте яблучко з хрестиком: певне він дасть

те яблучко добрій дитині. І Харитя своїм дитячим лепетом просила у Бога здоровля слабій матусі, а собі сили вижати ниву. Ся думка не давала їй спокою. Їй хотіло ся швидче діждати ся ранку. „Ляжу зараз спати, щоб завтра раніше прокинути ся“ — подумала Харитя й поставивши коло мами воду на ніч, лягла на лаву. Але сон не зліплював їй очей, він десь утік з сеї хати, бо й недужа мати не спала й стогнала. Повний місяць дивив ся у вікно і на комині намалював також вікно з ясними шибками та чорними рамами. Харитя поглядала в той куток, де лежав серп, і думала свою думу. А на дворі так місячно, ясно, хоч голки збирай. Харитя сіла на лаві і глянула у вікно. В імлистій*) долині, осяяні срібним промінем місячним, стояли широкі лани золотого жита та пшениці. Високі чорні тополі, як військо, стояли рядками край дороги. Синє небо всипане було зорями. Зорі тихо тремтіли. „А що, як би тепер вийти на ниву? Е, ні! страшно, вовк вибіжить з лісу, русалки залоскочуть, страхи повидазять з пшениці... І Хариті справді стало лячно, вона знов поклала ся на лаві і відвернулась від вікна.

— Чому ти не спиш, доню? — питає мати.

— Так... я зараз спати-му, мамо!

Мати стогне, а Харитю живий жаль бере за серце. Бідна мама! Все болить у неї. Колиб той добрий Бог післав їй полегкість! Аж ось трохи згодом і слаба мати, і копи на полі, і русалки, і вовк, і ясне вікно на комині змішують ся в якійсь кумедній плутанині. Сон, влетівши до хати, бере Харитю під своє

*) імлистій.

крило. Срібний промінь місячний тихо сяє на білій головці в дівчинки, всміхається до нових червоних стрічок, гуляє по смуглявому видочку та по білих дрібненьких зубках, що виглядають ізза розтулених повних уст.

Харитя спить солодким сном.

III.

Рано встало золоте сонечко. Рано, разом з сонцем, прокинулася і Харитя. Хутенько зварила кулешу, нагодувала маму, з'їла й сама кілька ложок. Управшись, зняла серп з полиці, поклала в торбинку хліба та цибулі і завязалась рябенькою хусточкою. Далі поцілувала маму й каже:

— Піду я, мамо, на вулицю до дівчат, побавлюся трохи.

— Іди, доню, та не барись...

Іде Харитя селом і якось їй чудно. Ніколи не ходила вона сама так далеко від хати. От вже й крайню хату минула, вийшла на поле й стала, задивившись в далечінь на чудовий краєвид. І справді було гарно на ниві, неказано гарно! Погідне блакитне небо дихало на землю теплом. Половіли жита й вилискувались на сонці. Червоніло ціле море колосків з пшениці. Долиною повилася річечка, наче хто кинув нову синю стрічку на зелену траву, А за річкою, по-під кучерявим зеленим лісом, вся гора вкрита розкішними килимами ярини. Горячою зеленою барвою горить на сонці ячмінь, широко стелеться килим ясного-зеленого вівса, далі, наче риза рути, темніше просо. Межи зеленими килимами біліє гречка, наче хто розіслав

великі кусні полотна білити на сонці. В долині, край лісу, висить синя імла. І над усім тим розкинулось погідне блакитне небо, лунає в повітрі весела пісня жайворонкова. Віють з поля чудові пахощі від нестиглого зерна і польових квіток. І добре Хариті на ниві, й лячно. Стала вона й не знає, чи йти далі, чи вертатись. Але виткнулась десь далеко з жита червона хустка жіноча, і Харитя згадала і хору мажу, і чого прийшла. Вона подала ся стежкою межи жита. Як Харитя увійшла межи жита, гарний красвид зник. Босі ноженята ступали по втоптаній стежці, над головою, межи колосками, як биндочка синіло небо, а з обох боків, як стіни, стояло жито й шелестіло вусатим колосем. Харитя опинилась наче на дні в морі. В житі синіли волошки та сокирки*), білів зіркатий рожен, червоніла квітка польового маку. Польова повитиця полїзла до гори по стеблині жита і розтулила свої білі делікатні квіточки. Харитя мимохіть зривала дорогою квіточки та йшла все далі. Аж ось і їх нива. Вона добре знає свою ниву, ось і рівчак той, що промила весняна вода. Харитя поклала торбинку, взяла в руки серп і почала жати. Тихо навкруги. Тільки цвіркун цвіркоче в житі, шелестить сухий колос та деколи запіднілітькає перепелиця. Жне Харитя, але якось не добре йде робота. Довге стебло путаєть ся, великий серп не слухаєть ся в маленькій руці, колосе доскоче спітніле личенько... Аж ось щось наче впекло Харитю в палець. Вона вихопила руку й побачила на пальці кров. Серп випав Хариті з рук, лице скривило ся з болю, на очі набігли сльози, і Харитя от-

*) такі цвіти.

от заплакала-б гірко, колиб не нагадала про свою бідну маму. Швиденько обтерла вона кров з пальчика спідничкою, затерла врізане місце землею і почала жати. Стерня коле босі ноги, аж на плач збираєть ся Хариті, піт великими каплями падає на землю, а бідна дівчинка жне та й жне. Якось обернулась Харитя назад, щоб покласти нажатую жмільку, глянула навкруги і страх обхопив її. Адже вона одна на ниві! А ну, який страх вискочить з жита й задусить її! Раптом фуррр!.. Перепелиця пурхнула перед самою Харитею і, тріпочучи короткими крилами, ледви перенесла на кілька ступнів своє тяжке, сите тіло. Серце закалатало Хариті в грудях з переляку, потому наче спинилось, і Харитя скаменіла на місці. Одною рукою стиснула жмільку жита, другою — серп. Лице поплотніло. Здорові сиві очі з жахом дивили ся в жито. За хвилину Харитя трохи відійшла. Серце знов застукало в грудях. Харитя наважилась тікати.

Стежкою наближались дві молодичі. Харитя постерегла їх, знов нагадала недужу, бідну маму і схиливши русьву головку, взялась до роботи. Вона мусить вижати жито! вона мусить потішити свою добру нещасну маму!

Молодиці наблизились до Хариті, впізнали її і глянули одна на одну.

— Ти що тут робиш, Харитю? — спитали разом. Харитя здригнулась, підвела очі на молодичь і засоромилась.

— Жну... мати слабі лежать... нема кому хліб вижати... з голоду згинемо зимою..

В єї голосі тремтіли сльози.

Молодиці знов глянули одна на одну.

— Бідна-ж ти дитино, бідна!..

Враз Харитя почула, що сльози душать її. Зразу якось дуже жаль стало їй слабій матері, дужче заболів той пальчик, що втяла серпом, заболіли ноги, на коліні стернею, згадав ся переляк недавній, — сльози, мов град, посипались на землю, і Харитя, голосно хлипаючи, заридала.

Молодиці кинулись до неї.

— Що з тобою, дитино? Не плач, перепелочко! Мати твоя, дасть Бог, одужає, а жито ми вижнемо, не дамо вам згинуту з голоду. Ну, не плач же, квітчко!

Молодиці взяли за руки бідну Харитю, цілували, потішали.

— Ходім зараз до матери, най вона втішить ся, що має таку добру дитину...

Молодиці взяли за руки Харитю і подались стежкою назад у село. Харитя йшла і тихо хлипала.

IV.

Незабаром Харитина мати одужала. Молодиці вижали удовинне жито, хрестний батько Харитин звів хліб у стодолу, і сироти вже не бояли ся голодної смерті. Мати цілувала та пестила свою добру дитину, а Харитя щебетала:

— Хиба я не казала вам, матінко, що добрий Бог дасть вам здоровля і pomoже вібрати хліб? Хиба не на моє вийшло?...

Пригода Діонизія Сиракузкого.

Вже минуло дві тисячі літ з того часу,
Як сподіялось те, про що маю казати.
Тоді в славному городі — у Сиракузах*)
Панував Діонизій, володар могучий.
Був недобрий і мав він лукавую вдачу,
Через те усі люди его не любили.
Діонизій знав добре про се і бояв ся,
Щоб хтобудь із підданих не вбив его часом.
Пильно він ворогів все шукав і знаходив:
Вже темниці всі повні, й катам все робота!
Всі боялись его; та і він всіх бояв ся!
І на всьому на білому світі не мав він
Ні одної людини, що їй би він вірив.
Отак жив той володар могучий, безщасний...

Раз велів він піймать, привести перед себе
Одного чоловіка, що Миросом звали.

*) Сиракузи — місто на острові Сицилії, що лежить на
полудне від Італії.

І крикнув до Мироса він гнівно: „Я знаю, Ти esi мені ворог, бо й поміж народом Похвалив ся ти злее мені учинити“.

І промовив Мирос: — „Не бажаю я злого Заподіять тобі; але правда, казав я, Що ти маєш недобрую вдачу і серце; Я казав те, що єсть, і тепер не зрекаюсь*). „Як ти сьмів?“ — закричав Діонизий сердито — „Ти й за се вже повинен умерти! А гей ви!“ Обізвався він до слуг, — „розіпніть его зараз На хресті!“ (Се найтяжша була тоді кара). А Мирос обізвався: — „Я не буду просити, Щоб мені ти простив, і на смерть я готовий. Але дай мені волю на три дні, щоб міг я Із ріднею своєю на вік попрощатись. Я за себе лишу свого друга в поруку, Що вернусь через три дні“.

„Най буде, як просиш!“

Відповів Діонизий, всьміхаючись хижо.

„Але знай: коли вчасно не вернеш ся, — мушу Розпяти твого друга!“ І кажучи сее, Діонизий гадав: „Ні, Мирос вже не прийде! Най же люди всі знають, що він є брехливий І невірний, що й друга підвів на мученя“.

Ось приходить Мирос до свого побратима, Оповідає все та і просить: „Мій друже! Дай себе у неволю на три дні за мене, Доки в рідне село я піду, своїх кривних Перед смертю в останнє побачу!“

*) не випираюсь сего.

— „То й добре!“

Відповів друг Миросови й згодив ся радо
Замінити его у темниці на три дні.
Обняли ся вони й розійшлись.

Поспішає

До матусі старої Мирос, до сестриці,
Що жили десь в далекім селі. Як почули
Від Мироса вони, що на смерть засудили
Їх єдиного любого сина і брата,
То від горя не знали, де їм і подітись,
І пекучі сльози ляли, і в останнє
Обіймали Мироса... Як глянуть на него
І згадають, що йде він на смерть і ніколи,
Вже ніколи до віку его не побачуть,
То ізнов безнадійно заллють ся сльозами,
Знов, нещасні, его обіймають, голублять.
Так ще довго вони не пускали Мироса,
Та і він ледви зміг їх покинуть... Та рушив.
А вже пізно: звернуло з пів-дня*)! треба встигнуть
В Сиракузи вернутись, бо в вечері нині
Діонизій пометить ся над другом сердешним.
І Мирос все чим-дуж поспішає...

На лихо,

Розходила ся буря і хмари нагнала;
Зблищало на небі, здригнулись від грому
Усе небо й земля. Дощ полив ся страшенний.
Уже з гір заревли каламутні потоки
І ламали і рвали усе, що стрівали.
Сяк-так плентавсь Мирос по калюжах.

*) з полудня.

Аж разом
Над бурхливою річкою він опинив ся.
Додавали їй сили могучі потоки,
І вода у ній страшно шуміла-кипіла.
Поблизу стояв міст, але враз захитав ся,
Затріщав, і вода понесла его далі.
І руїна і смерть подихали від фалі...
І не знав, що почати Мирос... „Ой вже пізно!“
І він кинув ся в воду... „Як я тут загину,
То загине безвинно і друг мій“, — він думав.
І руками чим-дуж розбивав страшні фалі.
Але важко плисти... Уже він знемогає...

„Визволяй, моя сило!“ З останної моці
Він махнув ще раз-другий руками... Вже близько,
Близько берег! І силу останню він тратить,
І виходить на берег... Хоч тяжко він дише,
Відпочить нема часу, бо вечір надходить.

Але враз перед ним зупинилась ватага
Розбишак... Вже один з них і кий підіймає,
Щоб убити его і майном пожитись.
Став казати Мирос: „Я нічо не маю,
І з убрания мого мала вам пожива.
І без вас мене нині повісять... Та треба
Поспішати до міста, бо друг найщиріший
Там зіставсь у неволи за мене й загине
Він безвинно, як я у свій час не верну ся.
То-ж благаю: пустіте мене!“

Здивувались,
Те почувши, розбійники, мовчки стояли,
На Мироса дивились... Киї їх схилились.
Розступились вони і пустили Мироса.
Вже не йде він — біжить, тяжко-важко він дише,
Не вважає, що бють ему ноги каміня,

І що шарпають їх колючки. Ось вже близько,
Уже місто виднів...

„Куди поспішаєш?“

Чоловік запитав его стрівши. Відмовив
Коротенько Мирос. „Так ти йдеш визволяти
Свого друга, що нині повісять? — Вже пізно!
Я вже бачив, як хрест готували для него,
І збиралося військо й народ — подивитись.
Опізнився ти! Певно давно розп'яли вже!
То вертайся-ж хоч сам, бо й тебе ще повісять“.
— „Але ні, не вернусь я! Піду, най що буде!
Діонизий най знає, що зрадником бути
Не хотів я!“ — Біжить він у місто і чує
Людський гомін і сурми військових вигравання.
Кудись люди біжать. „Повели!“ — всі гукають.
Повели! — як обухом Мироса все било
Того слово... „Мабуть розп'яли вже!“ хтось мовив...
Ось вже й пляц, увесь повний народу та війська...

У той день в Сиракузах усі розмавляли
Про Мироса і друга его. Ті, що знали
Про них, вірили аж до останної хвилі,
Що Мирос неодмінно у час свій поспіє,
Свого друга не зрадить; і нишком корили*)
Діонизия лютість. А иньші казали:
„Смерть страшна, хоч кому! І він певно не прийде!
Шкода дурня того, що зіставсь замість него“. —
Ось вже й вечір, надходить — Мироса немає,
І кати вже ведуть его друга на кару.
Привели на майдан і знаку дожидають
Діонизия волі... Він, грізний володар,

*) тайком ганьбили.

На кони тут сидить в дорогому убраню
І сьмієть ся лукаво: „Бач, дурню, повірив“, —
Діонизий сказав, — „ти тому харцизяці;
Вже хоч кай ся, хоч ні, а умреш ти за него!
— „І не каю ся я і тепер ему вірю“, —
Відповів бідолашний.

„Як сьміє так казати!“
Закричав Діонизий: — „Ти віриш злочинцю?
Ну, гаразд! Гей, тягніть его, хлопці, — най вірять!“
Він рукою махнув, і кати заходились...
Сколихнув ся народ і жде хвилі страшної...

Коли разом почув ся тут крик серед люду:
„Підождіть! підождіть! я вже тут, я вернув ся!“
І здригнув ся весь народ з того крику страждання,
Що луною*) відчув ся у кожному серці.
Всі дивились туди, де юрба розступилась
Перед тим, що гукав... Він, слабий і змарнілий,
Біг сюди... На блідому лиці тільки очи
Огнем муки горіли у него; крівава
На устах запекла ся смага... Добігає...
„Мирос! Друже мій, брате мій милий та любий!“
І обидва в обіймах горячих німіють.

Дивували ся мовчки і плакали люде.
І не знали кати, що робить, поглядали
У той бік, де сидів на коні Діонизий.

А він сам щось сумний, голова похилилась,
На засмучених очах сльоза затремтіла.
Ось він злазить з коня та іде, похилившись,
До тих двох, що він звав ворогами своїми.

*) відгомонам.

„Ви простіть мені, вірні і добрі друзи!
Я вже знаю тепер, що є сила на світі,
Що усе, навіть самую смерть переможе!
Покорили мене ви своєю любовю...
Яке щастя я-б мав, колиб став вашим другом!“
Поклонився він їм і в гостину повів їх
У господа свою. Туди-ж разом покликав
І всіх тих, що по волі его у темницях,
Дожидаючи смерті, сиділи. Настало
В Сиракузах велике і дивне свято.
І радів там народ, уславляючи вірність
Та любов, що подужує все на світі.

1894 р.

Гр. Коваленко.

266—267. Про лучбу ґрунтів	60	сот.
268. На послуханє до Відня	20	"
269. Від чого вмерла Мелася	20	"
270. Перший Горальник	20	"
271. Богданів синох	20	"
274. В глухїм куті	20	"
275—276. Перша поміч в наглих припадках	50	"
277—278. Спартак — провідник римських глядіаторів	70	"
279. Оферма	20	"
280. Держись землі	20	"
281—282. Гетманські Свати	30	"
283. Микола Лисенко	30	"
286. Смерть Тимоша	20	"
287. Як годувати малих дітей?	20	"
288—289. Історія України-Руси	80	"
290. І. Донька і мати. ІІ. На милуванє нема силуваня	20	"
291—292. Олексій Попович	45	"
293. Про нові спілки господарскі	25	"
294—295. Страшний Ворот. (Про алькоголь)	50	"
296—7. Календар на р. 1905	1 кор.	—
298. Порадник торговельний.	40	"
299—300. Боротьба Англійских кольоній Американских за волю	70	"
301. О ліченю домашних звіврат	50	"
302—303. Огляд українсько-рускої народної поезії	1 кор.	—
304—305. Дві облоги Львова. Переяславська угода	40	"
306. На зимові вечері	20	"
307. Вифлемська дитина	20	"
308—309. Календар „Просьвіти“ на р. 1906	1 кор.	—
310. І. Сирітська доля. — ІІ. Дещо о законних постановах про опіку, опікунів, — та про ради сиротиньскі.	25	"
311—312. Про годівлю кріликів	30	"
313. Про рентові оселі або рентові господарства	20	"
314. В сьвітини	20	"
315—316. Порадник для лісних робітників	40	"
317—318. Гостинець з Америки або наука про се, як жити в сьвіті	50	"
319. Складанка	20	"

ІІ. Видавництва, котрі „ПРОСЬВІТА“ закупила або даром дістала.

1. Мала Історія України-Руси (з образками)	10	"
7. Поезії В. Маслака	2	"
11. Про вивлащенє під залізниці	60	"
12. Портрет Т. Шевченка	1 кор.	—
13. Наша Дума (пісні під ноти на хор міш. і муж.)	2	"
14. Драматичні твори Григ. Бораковського	2	"
34. Історичні монографії, М. Костомарова	4 кор.	30
35. Княжий період Руси-України. Г. Іловайський ч. І.	3	"
36. " " " " " " ч. ІІ.	3	"
37. Учебник співу, Ів. Кипріян	1	"
39. Богдан Хмельницький. М. Костомарів, 4 томи	12	"
45. Люборадскі, повість А. Свидницького	60	"
53. Юрій Горovenко	80	"
57. Коллиди і щедрівки	20	"

58. Велика народписна карта Руси для членів для нечленів	5 кор. — сот.	
59. Історія Скиту Манявського, дра Целевича	2 " 40 "	
60. Папщина, дра Ів. Фрапка	60 "	
62. Паска	50 "	
63. Сьніваник, броніурований	80 "	
" оправний	1 кор. — "	
64. Руска письменність Т. І. (Твори І. Котляревського, Петра Артемовського-Гулака і Євгенія Гребінки): звичайна оправа з поштою (вичерпане)	1 " 30 "	
красна оправа з поштою	1 " 80 "	
65. Руска письменність Т. П. (Твори Гр. Квітки ч. 1) звичайна оправа 1 кор. — с. з поштою	1 " 30 "	
красна оправа 1 " 50 "	1 " 80 "	
66. Руска письменність Т. П. (Твори Гр. Квітки ч. 2) звичайна оправа 1 кор. а з поштою	1 30 "	
красна оправа 1 кор. 50 с. "	1 80 "	
67. Руска письменність Т. Ш. (Твори Маркиана Шашкевича, Якова Головацького, Николі Устияновича і Антона Могиль- ницького): звичайна оправа 1 кор. а з поштою	1 35 "	
красна оправа 1 кор. 50 с. "	1 85 "	
68. Про комасацію ґрунтів, о. Онишкевича	20 "	
69. О меліораціях, А. Корнеллі	50 "	
70. Нові і перемінні звідзи, дра Пулюя: на тоншім папері 1 кор. 20, на грубішм папері 1 кор.	40 "	
71. Порадник громадский (з поштою)	30 "	

III. Молитвеники.

1. Народний молитвеник для дітей VI. вид. а) в звич. оправі 60 "
б) в ліпшій оправі 80 "
2. Великий народний молитвеник в звичайній оправі брошу-
рований: 1 кор. 20 сот., а оправні по 1 кор. 80 сот.,
2 кор. 40 сот., на величовім папері бошурований 1 кор.
40 сот., оправний 3 кор. 20 "

IV. Форумлярі.

1. Дневник касовий, одна лібра 80 "
2. Книга довжників, одна лібра 80 "
3. Книжочка для позичаючого, 100 прим. 4 кор. — "
4. Книжочка вкладкова (щаднича), 100 прим. 6 кор. — "
5. Запис або скрипт, лібра 1 кор. — "
6. Книжка товарова для крамниць, лібра по 80 "
7. Книжка касова " " " " 80 "
8. Спс членів, лібра по " " " " 80 "
9. Повновласть процесова в справах карних або ци-
вільних, одна лібра 1 кор. — "
15. Дневник для кас щадничо-позичкових, лібра 80 "
16. Протокол діловодства для громад, лібра по 80 "
17. Грамоти для членів Читалень, 100 прим. 4 кор. — "
18. Статут „Власна поміч“ з поданем до Намісництва 45 "
19. Позов в справах дрібних, лібра 1 кор. — "
20. Повідомлене до Староства:
а) про загальні збори з рубрами, лібра 1 кор. — "
б) про вибір виділу " " 1 кор. — "